

Dr. NAGY SÁNDOR

# A magyar nép kialakulásának története (29.rész)

XXXII.

## Írásos bizonyítékok a köznép nyelvéről

Itt arról a népről írok, amely már az ősidőben apró rajokban megszállta a Kárpát-medence földjét és azon a munkaszerszámaival magának nemcsak otthont épített, hanem megélhetést is biztosított. Ez az őstelepes nép, amelyik új hazájában a saját nyelvén adott nevet a földnek, a víznek, a hegyeknek és telephelyeinek, amelyek közül elég soknak kielemeztem a jelentését a sumir nyelv segítségével. Az Árpád-kori okleveleknek olyan megjegyzéseit is kiírtam, amelyekben azt közölték, hogy valamely földrajzi helyet a köznép nyelvén (vulgo vagy vulgariter) hogyan neveztek el. A latin „vulgus” szóval nevezett köznép tehát az őstelepülésű népek egymásra rakódó rétegeiből hosszú évezredek alatt kialakult, legutóbb Árpád hadaitól meghódított jogtalan, vagy korlátolt jogú népelem volt, a hódítók teljes jogú, szabad népével szemben. Olyan okmányokat idézek, megnevezve pontosan, hogy azok melyik okmánytárban található meg, szó szerint, amelyeket a királyi kancellária, vagyis iroda állított ki, amelynek élén országos tekintélyű ember, a királyi kancellár állott. Ez teljes felelősséggel tartozott ellenőrizni, hogy a király elé aláírás végett terjesztett hivatalos iratok tévedésmentesek legyenek. Mivel ezeket az okleveleket latin nyelven állították ki, azért az oklevél-szerkesztők minden szóra és fogalomra latin szót használtak. Midőn tehát az oklevél azt írja, hogy valamely földrajzi helyet a köznép (vulgus) nyelvén hogyan neveztek el, a köznép csak magyar köznépet jelentett és nem idegent, vagyis Árpád hadai által már a Kárpát-medencében talált, meghódított és szolgává tett népelemet. Megjegyzem még, hogy az oklevelekben a köznép nyelvére való hivatkozás **Szent István** királytól **V. István** királyig található csak. Később a köznép nyelvét már nem különböztetik meg az oklevelek a hódító urakétól.

Ez a tény pedig azt jelenti, hogy a köznép nyelve már nem különbözött az előkelőkétől. Ami pedig csak úgy következhetett be, hogy a hódító urak kényszerűségből megtanulva a szolgák nyelvét, a magukkal hozott s addig beszélt saját nyelvüket, a török nyelvet elhagyták és az őslakos népét vették fel, amint ez az összes hódító népekkel így történt. Ez alól az általános szabály alól Árpád népének török nyelve sem lehetett kivétel, ami tényleg nem is lett, mert a mai magyar nyelvünk nem a hódító török nyelve, hanem a meghódított ősnép sumir rokon nyelve lett. V. István királyunk után ez a szó „vulgus”, mint a köznép neve, már nem fordul elő okleveleinkben, annál kevésbé az Anjou-kori oklevelekben. Szent Istvánt serdülő korában keresztelték meg. A keresztapja egy Apuliából (Dél-Itália) származott előkelő úr volt, névleg **Deodatus**. Ez Magyarországon telepedett le, Szent István bőven ellátta földbirtokkal. A többi közt neki adta a Komárom megyei Tatát is. Ezt most a Tóvárossal való egyesülése óta Tata-tóvárosnak hívják. Az eredeti oklevél (Fej. IV. 3. 103.) azt mondja, hogy Szent István a szóban forgó falut azért nevezte el Tatának, mert a köznép nyelvén (vulgariter) az keresztapát jelent. Színmagyar vidéken, több helyen hallottam ezt a nevet, de csak népies használatban és sehol sem hivatalos névként.

Szent István a veszprémi egyház részére kiadott alapító oklevelében (Fej. I. 289.) többek között két ősi nevű falut is adományozott az egyháznak. Az egyik Veszprém megyében, a másik Fehér megyében volt. Ha Szent István idejében már ősi, vagyis nagyon régi volt a nevük ezeknek a falvaknak, akkor nagyon sok évvel Szent István előtt, sőt a honfoglalás előtt is

megvoltak már. Tehát nevüket csak a sumir utód ősnéptől kaphatták, annál is inkább, mert a nevük tiszta sumir szó, „ős” sumirul írva „us”, kiejtve pedig „üs” volt. Nagyon gazdag magyar szavakban a tihanyi bencésapátság részére **I. András** királyunktól 1055-ben kiadott alapító oklevél (Fej. I. 388 és W. VI. 66.). Ez ugyanis részletesen leírja az adományozott birtokok határvonalait és a köznép nyelvén meg is nevezi az útba eső természetes határjeleket.

Olvasóim egy 900 éves okirat szavaiból maguk is megállapíthatják, hogy az akkori köznép milyen nyelven beszélt. A szavak helyes kiejtése mellett zárójelben közlöm az oklevél szerinti írásmódot is.

Tihanyról azt mondja az oklevél, hogy köznelyven (vulgo) Tichon, Tikhon. Dunántúlon a tyúk neve ma is „tik”, a hon pedig tartózkodási helyet jelent. Tikhon tehát tyúkhont jelent. Valószínű, hogy sok vadtyúk tanyázott azon a félreeső földön. Azután jön a többi határjel, így fok (fuc) ma Siófok, hulluoodi ma Ölved község, Zakadat szakadék, aruc árok, ursa ma Alsóörs, zilukut olyan kút, amelynek szile, széle, kávája van, cuescut (Köveskút), certhel (Kerthely), ceuristue (kőristő), secueze (sekélyvíz), ueuze (óvíz, állott víz), ziget zadu (szigetszád), fizeg (füzes), munurau cerecu (mogyorókerék, mogyoróerdő), uluues megaja (ölves megyéje, határa), monorau bucurea (mogyoróbokor), fizeg azaa (füzes aszó), ez a szó lólegelőt jelentett, a sumir nyelvben asza lovat jelent; curtuelfa (körtvélfá), hurcu (hurok), zarfeu (Szárfő község), eri itu rea (őri útra), ohut cuta rea (óút kútjára), holmodi rea (almásra), gnir ueege holmodia rea (nyírvégi almásra), mortis uuasara cuta rea (Martosvására kútjára), nogu azac feea rea (nagy aszó fokára), **feheru**

**uaru rea meneh hodu utu rea** (Fehérvárra menő hadi útra), petre zenaia hel rea (Péter szénája helyére), aructue (Ároktő), lean syker (leánysír), arue fee (árokfő), luazu holma (lőház halma), asuegei utu (aszóvégi út, baluana (bálvány), eluui humuc (élőli homok), harmu ferteu (három fertő), ruozlicu (ravaszlik), a rókát hívták ravasznak, harmuhig (három híd), baba humca (babaistennő homokja), oluphel rea (alaphelyre), cuesti (Kövesd), fecte cumuc (fekete homok), fuegnes humuc (füenyos homok). Azon a vidéken még ma is füeny a fővény és kües a köves a nép nyelvén. Ez a sok magyar szó mind a köznép (vulgus) nyelvében volt meg. **Tehát kétségtelen igaz, hogy a köznép, az ősi telepes nép nyelve volt az, amelyet ma magyar nyelvnek nevezünk, nem pedig a hódító katonanépé, amelyet Árpád fejedelem csak 100 évvel azelőtt vezérelt a Kárpát-medencébe, tehát akkor még a honfoglaló népelem a maga ősi nyelvét, a török nyelvet beszélt.**

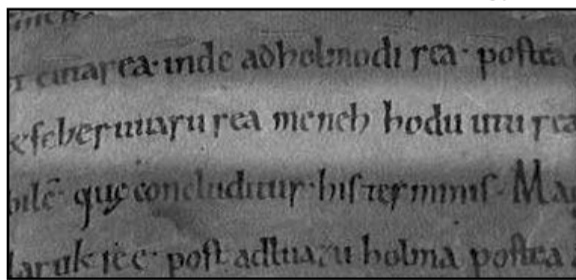
Még kevés híján a másik másfélszáz évnek is el kellett múlni, amikor **Kézai Simon** krónikásunk, 1280-ban azt írta a ménfői csatahelyről, hogy a mi nyelvünkön, vagyis már az urak nyelvén is nevezik azt a helyet „Weznemut”, vagyis Vésznémetnek, mai nyelvünkön németvésznék. Tehát a köznép nyelve már az egész nép nyelve lett, beleértve a hódító urakét is. Megállapíthatja velem minden olvasóm, hogy a mi édes anyanyelvünknek egy ősi formáját képviselik még a felsorolt nevek. Az „u” képző gyakori használata erősen a sumir nyelvrokonságra utal, de bizonyítja különösen az a tény, hogy a ragok még nincsenek a tőszóhoz ragasztva, hanem mint külön szavak szerepelnek, amiként a sumir nyelvben is. Például: Feheru uaru rea mene hodu utu rea (Fehérvárra menő hadi útra). Az oklevélben szereplő írásmód tiszta sumir jellegű. Ez pedig a közölt adatok alapján megcáfolhatatlan.

Azt is megállapíthatják velem kedves olvasóim, hogy mekkora lelkiismeretlenség és felelőtlenység kellett **Vámbéri** részéről ahhoz, hogy Tihanyt szláv szónak és szláv telepnek állította, mikor ott az egész környéken minden fa, bokor, forrás, völgy, patak, halom stb. mind magyar nevet viselt még az ősi idő óta.

**Szent László** királyunk 1082-ben összeíratta a veszprémi egyháznak ama birtokait, amelyeket az

még Szent Istvántól kapott. Az oklevél (Fej. VI. 21. 350.) egy Besne, másképp Bosuló nevű faluról azt mondja, hogy a köznép (vulgus) ezt Teleknek nevezi, egy Leány (lean) nevű faluról pedig azt mondja, hogy ezt a köznép (vulgus) Simegfalunak, vagy másképp Sümegfának hívja; a „fa” szavunk már az ősidőben, a sumir nyelvben is családot jelentett, amint már írtam róla. Sümegfa tehát a Sümeg család otthona volt. A „fa” szóból lett „l” képzővel a falu és a falka szavunk, „j” képzővel pedig a faj, vagy fajta szavunk.

**II. Géza** királyunk a budai egyháznak a Dunán a meyeri révtől egészen a Nagyszigetig, (Csepel-sziget) halászó helyet adományozott. Az oklevél (Fej. II. 129.) erről a halászó helyről azt mondja, hogy köznelyven (vulgo) tanyának (tonya) nevezték. A tanya szavunk abban az időben és még sokáig ideiglenes tartózkodási helyet jelentett. **Konstancia, III. Béla** királyunk leánya, **I. Ottokár** cseh király felesége volt. Hozományából Magyarországon egy Timávia (Trnau) nevű várost alapított, amelyről az oklevél (Fej. IV. 1. 135.) azt mondja, hogy magyar köznelyven (in vulgari Ungarico) **Konstancia szombatjának** nevezték. Ez lett a későbbi **Nagyszombat** nevű városunk. Ebben az oklevélben a köznelyv már magyar jelzöt kapott, ami azt jelenti, hogy a köznép is magyar lett a honfoglaló meyeri, vagy magyar törzs neve után. Azelőtt csak általánosságban nevezték köznépnek, mint amelyiknek a hódító magyar néphez és annak magyar nevéhez semmi köze sem volt. Ez a kifejezés „magyar köznelyv” másképpen nem elemezhető ki, tehát másképp nem magyarázható meg, mint úgy, hogy volt egy magyar előkelő nyelv is, amelyen azelőtt nem a köznép beszélt, hanem az úri rend, az uralkodó osztály, a hódító teljes jogú katonanép. A nemesség. Ez a nyelv pedig a



török volt. **IV. Béla** 1267-ben, a Nyitra megyei Udvardban levő szolgáit a Szent Márton-i apátságnak adományozta. Az oklevél (Hazai Okl. I.) azt mondja róluk, hogy köznelyven (vulgo) halászoknak (halous) hívták őket. A haloust hálósznak is lehet olvasni. A sumir nyelvben a háló szó megfelelője „halu” volt. Az Ugocsa megyei Tarnatelekben **IV. Béla** telepes népei laktak, akikről az oklevél (Fej. VII. 3. 48.) azt mondja, hogy magyar köznelyven (vulgo hungarico) királyháziaknak hívták őket. Itt is már magyar köznelyv az egykori jogtalan alsó néposztálynak, a vulgusnak nyelve.

**V. István** 1272-ben, a sárosi határhoz tartozó Finta nevű birtokot adományozott. Az oklevél (HO. V. 46.) azt mondja róluk, hogy köznelyven nevezik őket öröknek. (Terram spiculatorum vulgariter eur dictorum.) A pozsonyi káptalan egyik jelentésében (W. II. 222.) azt olvassuk, hogy előtte megjelentek olyan jobbágyok, akiket köznelyven (vulgo) „szállásadó” néven neveztek. Abban az időben még vendégfogadó szállodák nem voltak, azért a hivatalosan utazónak az ilyen szállásadó jobbágyoknak kellett szállást adni. A Keszthely melletti Hévíz fürdőről az egyik oklevél (Zalai okl. I. 215.) azt mondja, hogy köznelyven „vulgariter” hívták Hévíznek (Hewyz). **Kézai Simon** mester 1280 körül írt krónikájában kétséget kizáró bizonyítékokat találunk arra, hogy a hódító úri réteg már teljesen elvesztette régi török nyelvét és az alsó, a meghódított néposztálynak, a vulgusnak nyelvét vette fel. Az udvarnokokról azt írta, hogy azokat hazai néven (patrio nomine) nevezték el, a Győr megyei Ménfő község határában pedig azt a csatahelyet, ahol a németek közül sokan elesetek, az ő nyelvükön Florum pajur (verloren bajern) a mi nyelvünkön pedig Vésznémetnek (Weznemut) nevezték. Ez a Vésznémet még teljesen sumir szerkezetű szó, elől van a főnév és utána a jelző. Ma már így mondanánk, hogy német-vész. **Tehát a XIII. századi magyar köznép még híven őrizte sumir eredetű nyelvének emlékeit. Kézai Simon krónikásunk ezt a nyelvet már a mi nyelvünknek (lingua nostra) mondja, tehát a köznép nyelve akkor már az egész nép nyelve lett, a hódítók török nyelve pedig megszűnt. A XIII. század végén tehát a meghódított őstelepes nép nyelve az egész nép nyelvévé alakult ki ott a Duna-Tisza táján.**

(folytatjuk)